

Kjell Magne Baksaas
Øystein Hansen

FINANSREGNSKAP MED ANALYSE

Kjell Magne Baksaas og Øystein Hansen

Finansregnskap med analyse

GYLDENDAL
AKADEMISK

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2022

1. utgave 2010

2. utgave 2015

3. utgave, 1. opplag 2022

ISBN 978-82-05-56923-2

Omslagsdesign: Munch design

Sats: Tekstflyt AS

Brødtekst: Minion 11/13 pkt

Alle henvendelser om boka kan rettes til

Gyldendal Akademisk

Postboks 6730 St. Olavs plass

0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk

akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Denne boka dekker temaet *Finansregnskap med analyse* i det treårige bachelorstudiet i økonomi og administrasjon og er en videreføring av boka *Grunnleggende regnskap – en oversikt*. Lærestoffet består av teori, vurdering, presentasjon og analyse.

Boka tar sikte på å gi en oversiktlig innføring i

- regnskapslovens vurderingsregler med kort omtale av de internasjonale regnskapsreglene i IFRS
- de viktigste forskjellene mellom skattereglene og regnskapsreglene
- presentasjon av årsregnskap (med kontantstrømoppstilling)
- analyse av årsregnskapet
- bærekraft og ikke-finansiell rapportering.

I tillegg til grunnleggende teori gir vi en rekke eksempler og et rikt utvalg av oppgaver som er nødvendige for å utvikle god forståelse av faget. Vi har lagt vekt på å gi boka en logisk og ryddig struktur.

Boka er delt inn i

- lærestoff, med sammendrag og kontrollspørsmål til hvert kapittel
- oppgaver
- vedlegg med kontoplan med de mest brukte kontoene, engelsk oversettelse av regnskapslovens oppstillingsplaner og nøkkeltall. I tillegg viser vi et eksempel på årsregnskap (med noter).

Løsningsforslag til oppgavene i boka finnes på nettsidene <https://www.gyldendal.no/finansregnskap-med-analyse>. Her finner du også elektroniske arbeidsbøker i regneark slik at du lett kommer i gang med å løse oppgavene. Her finner du også videosnutter som forklarer det mest aktuelle for bruk av Excel i regnskapsarbeid, samt en egen nettside med aktuelt stoff for forelesere.

Det finnes egne nettsider med aktuelt stoff for forelesere. Her finner du blant annet løsningsforslag til noen utvalgte oppgaver i boka

som er reservert forelesere. Disse oppgavene er merket med *. I tillegg er det en PowerPoint-presentasjon til boka.

Forelesere som bruker boka i undervisningen, får passord ved å kontakte forlaget.

Takk til alle som har delt sine erfaringer med oss og bidratt med synspunkter til denne boka. Spesielt vil vi nevne Rune Nygård og André Opsahl. Boka er à jour med endringer i regnskapslovgivningen per oktober 2021.

Oktober 2021

Kjell Magne Baksaas
Øystein Hansen

Innhold

1	Finansregnskapet	11
1.1	Hva er et finansregnskap?	11
1.2	Formålet med finansregnskap	11
1.3	Finansregnskapet som informasjonskilde	12
1.4	Regler om finansregnskap	14
1.5	Bokføringsloven	18
1.6	Regnskapsloven	20
1.7	IFRS	23
2	Prinsipper og kvalitetskrav	26
2.1	Rettvisende bilde	26
2.2	Grunnleggende regler for bokføringen	27
2.3	Grunnleggende regnskapsprinsipper	29
3	Vurderingsregler	35
3.1	Grunnleggende vurderingsprinsipper	35
3.2	Generelle vurderingsregler	40
3.3	Varige driftsmidler	42
3.4	Immaterielle eiendeler	54
3.5	Finansielle anleggsmidler	59
3.6	Varelager	62
3.7	Kortsiktige fordringer	71
3.8	Kortsiktige investeringer	78
3.9	Likvider	82
3.10	Gjeld	84
3.11	Endring av regnskapsprinsipp	88
4	Regnskap og skatt	93
4.1	Innledning	93
4.2	Skatteposter i regnskapet	98
4.3	Varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	104
4.4	Verdipapirer	111
4.5	Varelager	113
4.6	Fordringer	116

4.7	Gjeld	119
4.8	Underskudd til fremføring	120
4.9	Skatteposter – en oppsummering	121
5	Årsregnskapet	129
5.1	Regler for klassifisering	130
5.2	Resultatregnskapet	133
5.3	Balansen	136
5.4	Noter	142
6	Kontantstrømoppstilling	149
6.1	Hva er en kontantstrømoppstilling?	149
6.2	Årsoppgjør (et eksempel)	154
6.3	Den direkte metoden	156
6.4	Den indirekte metoden	163
6.5	Hva kan vi lese ut av en kontantstrømoppstilling?	167
7	Regnskapsanalyse	171
7.1	Innledning	171
7.2	Gruppering av regnskapstallene	173
7.3	Korrigerer av regnskapet	177
7.4	Analyse av nøkkeltall – innledning	188
7.5	Finansiering og soliditet	190
7.6	Likviditet	199
7.7	Lønnsomhet og inntjening	215
7.8	Rentabilitet	225
7.9	Bedrifter i ulike situasjoner	240
7.10	Fra tall til forståelse – tolkning og konklusjoner	242
7.11	Analysemalen – (regnearktips i Excel)	249
8	Egenkapital og utbytte	254
8.1	Egenkapitalen i aksjeselskaper	254
8.2	Forsvarlig egenkapital og likviditet	258
8.3	Utbytte	259
8.4	Dekning av årsunderskudd	264
8.5	Egenkapital i andre foretak	265
9	Ikke-finansiell rapportering	267
9.1	Samfunnsansvar (samfunnsregnskap) og bærekraft	267
9.2	Ikke-finansiell rapportering knyttet til bærekraft og samfunnsansvar	274
9.3	Årsberetningen	277

9.4	Sammenhengen mellom regnskapsmessige vurderinger og bærekraft	281
10	Konsernregnskap	283
10.1	Hva er et konsern?	283
10.2	Konsernregnskap	284
10.3	Konsernbalanse – åpningsbalanse	285
10.4	Konsernregnskap etterfølgende perioder	288
11	Fra tall til beslutningsgrunnlag	293
11.1	Godt nok – raskt nok	293
11.2	Rapporteringsintervaller	294
11.3	Forenklet kontantstrømoppstilling for små foretak?	300
11.4	Etablere varsellamper	303
12	Foretaksverdi	306
12.1	Hva er virkelig verdi?	306
12.2	Hvordan finne virkelig verdi	308
12.3	Markedsbaserte verdsettingsmetoder	310
12.4	Inntektsbaserte verdsettingsmetoder	314
12.5	Kostbaserte verdsettingsmetoder – bokført egenkapital	317
12.6	Substansverdi	317
12.7	Goodwill	320
Oppgaver		325
Oppgaver til kapittel 1		325
Oppgaver til kapittel 2		327
Oppgaver til kapittel 3		330
Oppgaver til kapittel 4		357
Oppgaver til kapittel 5		376
Oppgaver til kapittel 6		382
Oppgaver til kapittel 7		395
Oppgaver til kapittel 8		413
Oppgaver til kapittel 10		416
Oppgaver til kapittel 11		418
Oppgaver til kapittel 12		421
Vedlegg 1		427
Årsregnskap og kontoplan		427
Vedlegg 2		431
Regnskapsloven §§ 6-1 og 6-2 med engelsk oversettelse		431

Vedlegg 3	435
Engelsk oversettelse av sentrale nøkkeltall	435
Vedlegg 4	437
Notekrav øvrige foretak (mellomstore)	437
Vedlegg 5	441
Eksempel: Årsoppgjør små foretak	441
Referanser	448
Lovregister	448
Litteratur	449
Stikkord	451

Finansregnskapet

1.1 Hva er et finansregnskap?

Regnskapet har som oppgave å registrere (bokføre), måle og rapportere økonomisk aktivitet til brukere av regnskapsdata. *Finansregnskapet* er den delen av regnskapet som først og fremst retter seg mot eksterne interessegrupper. Derfor bruker vi også begrepet *eksternregnskap* om finansregnskapet.

Finansregnskap = eksternregnskap

Også ledelsen og de ansatte bruker informasjon som finnes i finansregnskapet. Finansregnskapet gir likevel ikke tilstrekkelige opplysninger og er for lite detaljert til å dekke ledelsens behov. For de fleste bedrifter er det krav om ett finansregnskap i året. Ledelsen har behov for hyppigere oppdatering enn dette. Dessuten ønsker ledelsen ofte å måle økonomiske størrelser på en litt annen måte. Ledelsen støtter seg mer til rapporter fra *internregnskapet* når det skal treffes økonomiske beslutninger. Internregnskapet blir også kalt driftsregnskapet. Imidlertid vil finansregnskapet, spesielt i små bedrifter, være et nyttig og viktig verktøy når ledelsen skal fatte beslutninger. I kapittel 11 vil vi gå nærmere inn på dette.

1.2 Formålet med finansregnskap

Finansregnskapet skal gi alle eksterne interessegrupper lik informasjon slik at de kan fatte økonomiske beslutninger.

Mange grupper har behov for informasjon om den økonomiske utviklingen i en bedrift for å kunne ta beslutninger. Slike grupper kaller vi interessegrupper. En bedrift er i større eller mindre grad

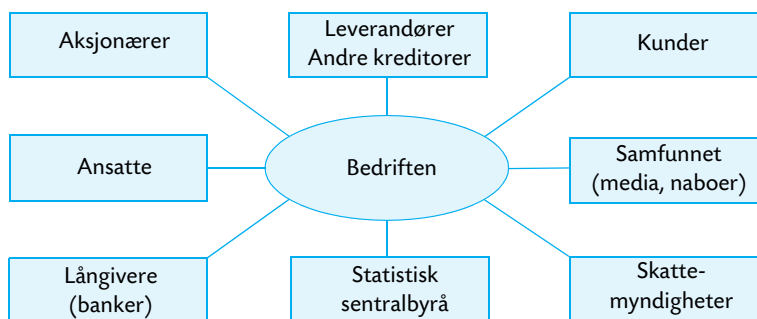
avhengig av alle interessegruppene og må derfor i noen grad tilfredsstille gruppenes informasjonsbehov. Finansregnskapet er en av de viktigste informasjonskildene.

Interessegruppene eller brukerne har ulik mulighet til å skaffe seg annen informasjon. Noen har rik tilgang til intern informasjon, og vi kaller dem innsidere. Andre har ikke tilgang til slik informasjon. I tillegg kan de fleste brukerne ikke selv direkte observere hva som foregår, men er henvist til å få informasjon fra ledelsen. Brukerne vil dessuten ønske å kontrollere ledelsen og hvordan den forvalter bedriftens ressurser.

Myndighetene har gitt mange og detaljerte regler når det gjelder innholdet i finansregnskapet. Grunnen er at alle brukere bør ha lik tilgang til et minimum av informasjon. Det overlates ikke til ledelsen selv å avgjøre hva dette minimumet omfatter.

1.3 Finansregnskapet som informasjonskilde

Det eksterne regnskapet retter seg altså primært mot grupper utenfor bedriften som ønsker informasjon fra regnskapet. Én brukergruppe er eierne (aksjonærene i et aksjeselskap). En annen gruppe er alle som bidrar med kapital til selskapet i form av lån og kreditter. I vårt åpne samfunn har vi også brukergrupper som ansatte, kunder, myndigheter og offentligheten generelt.

Figur 1.1 Interessegrupper

Aksjonærene er eiere av bedriften, men de har likevel begrenset mulighet til mer innsyn i bedriften enn andre. Store aksjonærer har ofte andre funksjoner i bedriften, for eksempel som styremedlemmer. Det gir dem tilgang til mer informasjon. I mange små selskaper med bare én aksjonær kan vedkommende være både styremedlem og daglig leder. Slike aksjonærer har selvfølgelig tilgang til all mulig informasjon.

Ulike brukergrupper har naturlig nok ulikt behov for informasjon. Dette kan føre til forskjellige ønsker når det gjelder verdsetting, informasjon og presentasjon. Enkelte grupper kan for eksempel ønske seg et regnskap som uttrykker bedriftens virkelige verdier og inntjeningssevne. Det kan sette dem bedre i stand til å vurdere bedriftens verdi. Et eksempel kan være en bank som gir lån basert på størrelsen på reell egenkapital. Andre grupper legger mer vekt på at postene i regnskapet er så pålitelig verdsatt som mulig, og vil derfor ønske at historisk kostpris benyttes. Myndighetene og de som setter regnskapsstandardene, forsøker å balansere de ulike behovene. Innenfor regnskapslovens ordinære regler, også betegnet som norsk god regnskapskikk (forkortet GRS) fokuseres det på anskaffelsesverdien (historisk kost), og det er lite rom for å verdsette til virkelig verdi. Innen internasjonale regnskapsregler for børsnoterte foretak (forkortet IFRS, International Financial Reporting Standards) legges det derimot mye mer vekt på vurdering til virkelig verdi på hvert balansetidspunkt.

Skatteetaten og andre offentlige myndigheter krever at bedriftene skal rapportere til dem etter deres oppstillingskrav og spesifikasjoner. På den måten får disse brukergruppene dekket sitt spesielle informasjonsbehov. Skatteetaten har egne regler for hvordan skattepliktig resultat skal beregnes, men også disse reglene tar utgangspunkt i finansregnskapet og bokføringen som ligger til grunn for denne.

I de senere årene har *informasjonsverdien* til årsregnskapene økt betraktelig. Kvalitetskravene til innholdet i regnskapet og kravene til tilleggsinformasjon i form av noter har økt. For små bedrifter er det et politisk ønske å forenkle reglene og redusere kostnadene knyttet til å følge disse. Forenklingene kan imidlertid redusere kvaliteten på finansregnskapet for små bedrifter.

Selv om kvaliteten på årsrapportene er blitt bedre, er det fortsatt grunn til å se på regnskapstall med kritiske øyne. Finansregnskapet skal vise et bilde av en økonomisk virkelighet eller realitet, men dette bildet vil ikke være perfekt. Det er rom for skjønn når det gjelder både verdianslag og gruppering av poster i regnskapet. Finansregnskapet fanger heller ikke opp alle forhold som er av betydning for bedriftens økonomi. En bedrift som har lagret miljøskadelig avfall på eiendommen, må etter hvert regne med store kostnader for å bli kvitt avfallet på forsvarlig vis. Slike fremtidige forpliktelser har hittil i liten grad kommet til uttrykk i årsoppgjørene. Regnskapsreglene kan også føre til at finansregnskapet ikke fullt ut viser den økonomiske realiteten. Avvik mellom den økonomiske virkeligheten

eller realiteten, og finansregnskapet, betegnes som regnskapsmessig støy.

Finansregnskapet registrerer økonomiske hendelser, og ifølge GRS skal eiendelen forbli bokført til anskaffelseskost. Bedriftens verdier oppdateres ikke dersom de stiger i verdi. Mange bedrifter kan derfor ha betydelig større økonomiske ressurser enn det som fremgår av regnskapet. Vi betegner finansregnskapet som et historisk kost-basert regnskap.

Registreringen skal foretas når hendelsen skjer, uavhengig av når kontantene skifter eier. Når en kunde får kreditt og dermed får utsatt sin betaling, utsettes ikke registreringen av inntekter og kostnader til betalingen foretas. Vi betegner derfor finansregnskapet som et periodisert regnskap, i motsetning til kontantprinsippet, der betalingen bestemmer når registreringen skal skje. Kontantregnskap gir dårlig eller ubrukelig styringsinformasjon fordi betalingstidspunktet både kan være tilfeldig og lett kan manipuleres.

Finansregnskapet er altså et periodisert regnskap basert på historisk kost, og vi kan ikke uten videre regne med at årsregnskapet viser den hele og fulle sannheten om bedriftens økonomiske situasjon. Likevel pålegger regnskapsloven enhver som utarbeider regnskap, at regnskapet skal gi et «rettvisende bilde». Vi kommer tilbake til innholdet i dette begrepet.

1.4 Regler om finansregnskap

Det eksterne regnskapet er regulert ved lover og forskrifter.

Bokførings- og regnskapsregler

Regnskapsreglene finner vi i

- lover
- forskrifter
- god regnskapsskikk og god bokføringsskikk

De viktigste lovene er

- regnskapsloven av 1998, (forkortet rskl.)
- bokføringsloven av 2004

Hjemmelen for god regnskapsskikk finner vi i regnskapsloven § 4-6:

«Registrering av regnskapsopplysninger og utarbeidelse av årsregnskap skal foretas i samsvar med god regnskapsskikk.»

En tilsvarende regel om god bokføringsskikk finner vi i bokføringsloven § 4 punkt 10:

«Bokføring, spesifikasjon, dokumentasjon og oppbevaring av regnskapsopplysninger skal skje i samsvar med god bokføringsskikk.»

Slike generelle regler (rettslige standarder) fungerer som en rettesnor for regnskapsføreren når loven enten er for vagt formulert eller ikke omhandler et tema. Vi betegner regnskapsloven og bokføringsloven som rammelover, og disse har bare helt overordnede bestemmelser.

Arbeidet med å utdype og konkretisere begrepene «god regnskapsskikk» og «god bokføringsskikk» gjøres av Norsk Regnskaps-Stiftelse, som utarbeider *Norsk Regnskapsstandard* (forkortet NRS), *Norsk bokføringsstandard* (forkortet NBS) og *Uttalelse om god bokføringsskikk* (forkortet GBS). Arbeidet pågår fortløpende, og regelverket kan dermed tilpasses utviklingen bedre når det gjelder krav som stilles til regnskapet.

Det er verken ønskelig eller praktisk å ha detaljerte regler i loven. God regnskapsskikk (GRS) medfører en god utvikling av praksis. Regnskapsregler blir oftest utledet på samme måte som trafikkregler. Det oppstår et problem, og nye regler utvikles for å møte den nye utfordringen.

Regnskapsspråk

Avhengig av størrelse og type kan norske foretak velge mellom ulike regelsett innen regnskap. Disse regelsettene er så ulike at vi ofte kaller dem for regnskapsspråk.

Norge har små ressurser til å utvikle regnskapsreglene. Den internasjonale utviklingen er derfor viktig. GRS har over tid utviklet seg i retning av internasjonale standarder. De internasjonale regnskapsstandardene var tidligere preget av regnskapsutviklingen i de store landene i Europa. IFRS har etter hvert fått en dominerende stilling som verdens fremste regnskapsspråk. I dag blir IFRS benyttet av børsnoterte selskaper i over 100 land. I Norge har IFRS via EØS-avtalen fått en vesentlig sterkere stilling etter at EU-kommisjonen vedtok at alle børsnoterte selskaper skulle avlegge regnskap etter EU-godkjente standarder (IFRS) fra 2005. Bruken av IFRS er hjemlet i regnskapsloven § 3-9, og standardene er vedtatt for bruk i Norge i forskrift til regnskapsloven.

Foretak som ikke er børsnoterte, har anledning, men ikke plikt, til å avlegge regnskap i samsvar med IFRS.

Det finnes to hovedgrupper av regnskapsspørk:

Norsk god regnskapsskikk	Internasjonal god regnskapsskikk
GRS	IFRS
GRS små foretak	Forenklet IFRS
GRS ideelle organisasjoner	
Begrenset regnskapsplikt	

Språkene har mange likheter, men også sine særegenheter. Stortinget har vedtatt at de to regelsettene skal leve side om side, ofte betegnet som tosporsystem. Det betyr at norske bedrifter som ikke er børsnoterte, fritt kan velge mellom disse to regelsettene.

I denne innføringsboka vil vi ikke omtale alle forhold. For eksempel behandler vi ikke Forenklet IFRS og GRS for ideelle organisasjoner for virksomheter uten økonomisk formål. Begrenset regnskapsplikt innebærer at bedriften rapporterer skatteregnskapet som sitt finansregnskap. Det er så få bedrifter som har anledning til å benytte disse reglene at vi kommenterer ikke dette videre i denne boka.

Internasjonale standarder vil i økende grad få betydning for GRS. Vi har nevnt at Norsk RegnskapsStiftelse fra 2005 ikke lenger er standardsetter for børsnoterte selskaper. I desember 2012 vedtok stiftelsesstyret en ny strategi. Basert på den ble en ny NRS sendt på høring i april 2014. Høringsforslaget er en felles standard som dekker alle regnskapsområder. Grunnlaget er en oversettelse og bearbeiding av IFRS for SMEs. Det vil si en forenklet internasjonal god regnskapsskikk for ikke-børsnoterte foretak. (SMEs er forkortelse for small and medium entities). Regnskapslovutvalget foreslo i 2015 en ny regnskapslov (NOU 2015: 10 og NOU 2016: 11). De siste årene har det imidlertid skjedd lite, og forslaget er ikke fulgt opp politisk. Våren 2021 vedtok Stortinget å videreføre dagens regnskapslov med noen få endringer basert på endringer i EUs regnskapsdirektiv. Hverken Stortinget eller Finansdepartementet har klart pekt på IFRS for SMEs som grunnlaget for fremtidig regnskapsregulering. Det er imidlertid ventet at det over tid vil bli innført regnskapsregulering som mer er tilpasset IFRS for SMEs, slik ny NRS (HU) fra 2014 innebar.

IFRS (internasjonal regnskapsspråk for børsnoterte foretak)

Regnskapsspråket består av mange ulike regnskapsstandarter innen ulike regnskapsområder. Disse standardene betegnes enten som IAS (International Accounting Standard) eller IFRS (International Financial Reporting Standard) med et nummer bak, for eksempel *IAS 1 Presentasjon av finansregnskap* eller *IFRS 1 Førstegangsanvendelse av IFRS*. Standardene vedtas av en stiftelse som heter IASB (International Accounting Standards Board). Hovedtekstene i standardene utgjør ca. 900 tekstsider.

Standardsetterne har et grunnleggende rammeverk i det som kalles konseptuelt rammeverk (engelsk: Conceptual Framework, også oversatt med begrepsramme).

IFRS har fokus på store børsnoterte konserner. Investorer som kjøper og selger aksjer, er derfor sammen med långivere definert som de viktigste brukergruppene. Slike store, ofte internasjonale selskaper har mange kompliserte transaksjoner og avtaler. IFRS må inneholde regler for disse kompliserte forholdene. Finanskriser og økonomiske skandaler viser at det er stort behov for å ha stramme regnskapsregler som er felles for store deler av verden.

Ut fra brukerguppenes behov har IFRS fokus på balansen til foretakene. De som utarbeider standardene, legger også vekt på at balanseverdiene i størst mulig grad skal være virkelige verdier eller oppdaterte markedsverdier.

Praktiseringen av IFRS er krevende og koster mye. Ikke minst er det betydelige krav til noter, det vil si tilleggsinformasjon til regnskapene. Standardene i IFRS er i stadig endring. Standardsetterne har ambisjon om å gjøre reglene enda bedre og mer strømlinjeformet, samtidig som nye land krever spesielle tilpasninger. I tillegg har finanskriser og regnskapsskandaler avdekket behov for endringer. Verden blir mer komplisert, og regnskapsreglene må kunne håndtere utviklingen. I denne boka presenterer vi løsningene som er vedtatt i dagens standarder, og kommenterer ikke ulike diskusjonsnotater og høringsforslag.

NRS har også som strategi å påvirke utviklingen av IFRS slik at denne blir utformet mest mulig hensiktsmessig for norske foretak. Dette skjer gjennom høringskommentarer og ved å påvirke beslutningstakere.

Andre regler av betydning for årsregnskapet

Årsregnskapet skal utarbeides på grunnlag av regnskapsreglene. Noen sentrale poster i årsregnskapet må vi imidlertid beregne på grunnlag av regler i andre lover.

Skattereglene gir regler for å beregne hvor mye skatt bedriften må betale. Den viktigste rettskilden er skatteloven av 1999.

I lovgivning om *aksjeselskaper* finner vi blant annet regler om hvordan *egenkapitalen* skal spesifiseres, og hvor stort *utbytte* det er lov å dele ut til aksjonærene. Aksjeselskapene er regulert i to lover fra 1997:

- aksjeloven (gjelder AS)
- allmennaksjeloven (gjelder ASA)

Allmennaksjeselskaper er normalt større selskaper som henvender seg til allmennheten for å skaffe kapital. I denne boka ser vi bort fra spesialregler for slike selskaper.

Andre lover som inneholder bestemmelser av betydning for regnskapet, er blant annet

- merverdiavgiftsloven av 2009
- skatteforvaltningsloven av 2016
- skattebetalingsloven av 2005
- folketrygdloven av 1997
- ferieloven av 1988
- lov om obligatorisk tjenstepensjon (OTP) av 2005
- selskapsloven av 1985

1.5 Bokføringsloven

Hvem er bokføringspliktig?

Med bokføring mener vi registrering av økonomiske hendelser på kontoer med postering av samme beløp til debet og kredit.

Alle som driver næring med bruttoinntekt over kr 50 000, er bokføringspliktige¹. Bokføringsplikt har altså alle som er regnskapspliktige (se nedenfor), og de som skal levere næringsspesifikasjon i skattemelding for formue- og inntektsskatt og skattemelding for merverdiavgift (jf. bokføringsloven § 2).

Bokføringsloven pålegger den bokføringspliktige å følge lovens bestemmelser om blant annet registrering, dokumentasjon og oppbevaring av regnskapsopplysninger.

Reglene for bokføring er konkretisert i forskrift til bokføringsloven, Norsk bokføringsstandard og Uttalelse om God Bokførings-Skikk. I tillegg kommer Skatteetaten med prinsipputtalelser angå-

1 Personlig næringsdrivende (forkortes enten ENK eller EPF) med årlig bruttoinntekt under kr 50 000 er som hovedregel unntatt fra plikten til å levere næringsspesifikasjon (betegnelsen endres fra næringsoppgave) i skattemelding for formue- og inntektsskatt til Skatteetaten, jf skatteforvaltningsforskriften § 8-2-1. Det medfører at enkeltpersonforetaket heller ikke blir bokføringspliktig. Betingelsen er at driften heller ikke er mva.-pliktig. Slike næringsdrivende må likevel samle bilag for alle inntekter og kostnader.

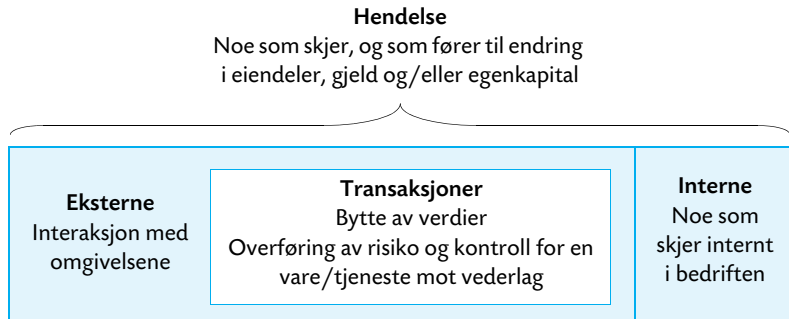
ende bokføring. Vi har behandlet bokføringsreglene grundigere i boka *Grunnleggende regnskap – en oversikt* (Gyldendal forlag, 2020).

Hva utløser registrering?

Begrepet transaksjon står sentralt i regnskapsarbeid. Vi har en transaksjon når to parter bytter verdier ved at den ene parten gir en ytelse og den andre parten betaler et vederlag. I et vanlig salg gir selgeren fra seg varer eller tjenester, mens kjøperen gir fra seg penger. Normalt må selgeren ha overført både kontroll og risiko før ytelsen har funnet sted.

Andre økonomiske hendelser fører også til registreringer i regnskapet. En ekstern hendelse kan for eksempel være at en konkurrent starter et salg med store rabatter. Våre varer faller derfor i verdi. En intern hendelse kan være at noen varer er blitt skadet og dermed er verdiløse.

Dette illustreres i figuren nedenfor. Mens vi har både eksterne og interne hendelser, vil transaksjoner alltid være eksterne.

Figur 1.2 Økonomiske hendelser og transaksjoner

Pliktig regnskapsrapportering

Bokføringsloven introduserer i § 3 begrepet *pliktig regnskapsrapportering*. Med det menes *årsregnskap og annen rapportering av regnskapsopplysninger til myndighetene*. Rapportering til myndighetene omfatter skattemelding med nødvendige vedlegg, A-meldinger² og merverdiavgiftsoppgaver. Statistisk sentralbyrå pålegger også en del bedrifter å rapportere ulike regnskapsopplysninger.

2 Dette er en felles månedlig melding, og som fra 2015 erstattet tidligere Terminoppgave for arbeidsgiveravgift og forskuddstrekk, Lønns- og trekkoppgave, Årsoppgave for arbeidsgiveravgift/følgeskriv til lønns- og trekkoppgave, Melding til Aa-registeret og Oppgave til lønnsstatistikk.

I kapittel 2 kommer vi inn på hvilke grunnleggende krav bokføringsloven stiller til regnskapet.

1.6 Regnskapsloven

Finansregnskap omfatter bokføring, avslutning av kontoene og en presentasjon i et resultatregnskap og en balanse i årsregnskapet. Alle som er regnskapspliktige, må utarbeide et årsregnskap.

Regnskapspliktige

Regnskapsplikt har nær sammenheng med organisasjonsformen til bedriften. Bestemmelsene om regnskapsplikt finner vi i regnskapsloven § 1-2. Vi merker oss for eksempel at alle aksjeselskaper har regnskapsplikt. For andre organisasjonsformer har loven blant annet *unntak fra regnskapsplikten*:

- ansvarlige selskaper med mindre enn fem millioner kroner i salgsinntekt, færre enn fem årsverk og færre enn fem deltakere (punkt 4)
- enkeltpersonforetak hvor verdien av eiendelene er lavere enn 20 millioner kroner, eller antall ansatte er 20 årsverk eller mindre (punkt 11)

Vi bruker i denne boka bedrifter og foretak som synonymer. Betegnelsen selskap brukes også, men da som benevnelsen på et spesifikt selskap.

Definisjon av store og små foretak

For regnskapspliktige, er det ulik regnskapsregulering for ulike typer foretak. For store foretak pålegges det mer opplysningsplikt fordi disse er av allmenn interesse, mens for små foretak er det forenklinger ut fra et kost-nytte-perspektiv.

Store foretak er ifølge regnskapsloven § 1-5

- 1 allmennaksjeselskaper
- 2 børsnoterte foretak
- 3 foretak som har en særlig samfunnsmessig eller markedsmessig betydning etter nærmere regler gitt i forskrift

SMÅ FORETAK

Små foretak er ifølge regnskapsloven § 1-6 foretak som ikke faller inn under § 1-5, og som oppfyller to av disse vilkårene:

- 1 salgsinntekt under 70 millioner kroner
- 2 balansesum under 35 millioner kroner
- 3 gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret: 50 årsverk eller mindre

Regnskapsloven angir at størrelsen på bedriften kan måles ut fra salgsinntekter, balansesum (sum eiendeler) og antall ansatte.

I Norge er det registrert ca. 376 000 regnskapspliktige. Dette er fordelt på ca. 349 000 aksjeselskaper og 27 000 andre selskapsformer. Over 95 % av disse er små etter definisjonen i regnskapsloven. Alle disse foretakene kan utarbeide årsregnskap og årsberetning etter forenklede regler.

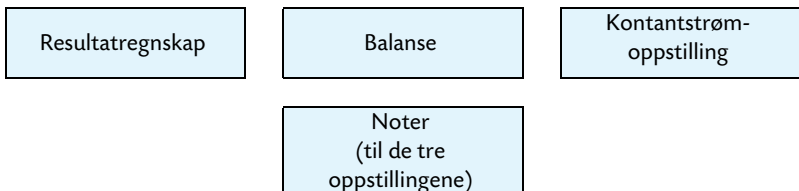
Regnskapsloven gir altså definisjon på hvilke foretak som er små, og hvilke som er store. Det vil imidlertid være en stor gruppe som ikke hører hjemme i noen av disse gruppene. Slike kaller vi *øvrige foretak* eller *mellomstore foretak*. Et selskap med balansesum på 50 millioner og en omsetning på 85 millioner kroner hører hjemme i gruppen øvrige foretak. Antall årsverk spiller i dette tilfellet ingen rolle fordi to av grensene er overskredet.

I denne boka har vi med noen unntak valgt å behandle gruppen øvrige foretak. Store foretak har flere krav til opplysninger i noter, og dette vil vi i liten grad berøre. De forenklede reglene for små foretak vil vi berøre på de aktuelle stedene i boka.

Årsregnskap og årsberetning

Hovedregelen er at den regnskapspliktige må utarbeide *årsregnskap* og *årsberetning* (jf. rskl. § 3-1). Imidlertid har små foretak unntak fra plikten til å utarbeide årsberetning. Vi legger merke til at årsberetningen er et separat dokument og ikke en del av årsregnskapet. Hvordan disse to dokumentene skal utformes, og hvilken plikt det er til innhold, er avhengig av hvilket regnskapsspråk som benyttes.

Årsregnskapet omfatter etter lovens hovedregel:

Figur 1.3 Årsregnskapets innhold